

1232.

2018 novemberében jelent meg az alábbi CD, amelyet elsősorban történelmi, ill. zenetörténeti érdekessége, másodsorban az azon szereplő zeneműveket előadó művészek személye és szándéka iránti tiszteletből lemezgyűjteményem részévé tettem. E zeneművek némelyikén erősen érződik a kor népszerű zeneszerzőinek a hatása, de mindenképpen elismerést érdemel a grófi vérvonalból leszármazott komponisták abbéli törekvése, hogy a művészet terén is értéket alkossanak. Szerzeményeik kedvesek, hangulatosak, finom érzéseket, tiszta gondolatokat közvetítenek. Néha eltűnődöm, mennyire más lenne a világ, ha korunk tehetős rétege – a társadalmi, politikai élet „elitje” – ilyen lélekiemelő foglalatossággal, nem pedig önös célokat szolgáló harácsolással és egyéb – vállalt vagy a jó erkölcs diktálta kötelezettségeihez képest – méltatlan cselekedetekkel töltené fölös idejét.

<https://www.grandpianorecords.com/Album/AlbumDetails/GP786>

A CD-hez mellékelt ismertető sajnos csak angol és német nyelven olvasható, ezért úgy vélem, hasznos lehet, ha azt – a gróf Széchenyi Kálmántól, Ferenc szépunokájától, és Kassai István zongoraművésztől kapott felhatalmazás alapján – a következő bejegyzésekben magyar fordításban is közzéteszem.

Minthogy a lexikonokban kétfajta írásmód, „Széchenyi” és „Széchényi” is szerepel, megkérdeztem gróf Széchenyi Kálmánt, hogyan írjuk helyesen e családnevet. Ő erre az alábbi választ adta:

„A Széchenyi-család múlt század elején hozott határozata (amely befolyt a magyar helyesírásba) alapján minden, a grófi családból származó Széchenyi két „é”-vel íródik.

Egyetlen egy kivétel van: Széchenyi István. Sajnos sok családtag nem követi ezt a szabályt, így teljes az anarchia.”

A gróf úrnak ezúton is kifejezem köszönetemet a fordítás lektorálásában nyújtott segítségéért.

1233

SZÉCHÉNYI, EGY MAGYAR DINASZTIA ZONGORAMUZSIKÁJA

A gróf Széchényi-dinasztia a legjelentősebb nemesi családokhoz tartozik Magyarországon. A Széchényi-dinasztiából egy sor, jelentős személyiség származott, politikusok, püspökök, tábornokok, írók és művészek. A család legjelentősebb képviselője Széchényi Ferenc gróf, a magyar nemzeti könyvtár megalapítója és Széchényi István gróf, a korszerű Magyarország megteremtője volt. A Széchényi-család tagjai generációkon át szenvedélyesen szerették a zenét, szoros kapcsolatban álltak például olyan híres zeneszerzőkkel, mint Haydn, Schubert, Donizetti, Liszt, Johann Strauß, valamint koruk neves hangszeres előadóművészeivel és énekeseivel is. A család tizenegy tagja maga is szerzett zenét, hét tagjuktól találunk kottaanyagot, azon belül zongoraműveket is, amelyekből a jelen CD válogatást mutat be.”

Eddig az ismertető bevezető szövege.

A továbbiakban

Széchényi Lajosról, (1781-1855),

Széchényi Franciskáról (1783-1861),

Széchényi Imréről 1825-1898,

Széchényi Ödönről (1839-1922),

Széchényi, sz. Szentgyörgyi Horváth Feliciáról (1838-1920),

Széchényi Andorról (1865-1907) és

Széchényi, sz. Haas von Teichen Gisáról (1890-1945) lesz szó.

1234

Széchényi Lajos (Ludwig) (1781-1855)

Széchényi Ferenc legidősebb fia, Lajos, jogot tanult. Részt vett a Napóleon elleni nemesi felkelésben. 187 katonával felállított egy századot, és harcolt az 1809. évi győri ütközetben, ahol megsebesült. 1824 és 1849 között Széchényi Lajos Zsófia főhercegnő, a későbbi Ferenc József és Maximilián *mexikói* császár anyjának a főudvarmestere volt. Széchényi Lajos figyelemmel követte fivére, István Magyarország érdekében végzett, irányadó tevékenységét, és írásaival támogatta őt.

Széchenyi Lajos tehetséges színész, német nyelvű versek költője, zeneszerző, jó zongorista és énekes volt. Dokumentumok szólnak két olyan hangversenyéről, ahol saját zongoraszerzeményeket adott elő császári publikum előtt. Mária Lujza főhercegnő, Napóleon későbbi felesége, 1810-ben ezt írta: „Tegnap nagyon szép keringőket hallottunk, Széchenyi Lajos szerzeményeit.”

Két versét (a „*Die abgeblühte Linde*” /Az elvirágzott hárs/ és a „*Der Flug der Zeit*” /Az idő múlása/ címűt) 1817-ben Franz Schubert zenésítette meg, aki később neki ajánlotta az ismert, „*Der Tod und das Mädchen*” /A halál és a lányka/ c. dalt.

Lajos Joseph Haydnal is kapcsolatban állt. Széchenyi és Haydn között tanítvány-tanár viszonyt feltételezünk. 1825-ben Benedict Randhartinger (1802-1893), a későbbi udvari énekes és udvari segédkarmester, Schubert ajánlására lett Széchenyi magántitkára. Randhartinger Széchenyinek ajánlotta 10. opusát, a „*Grand Trio*”-t. Társadalmi helyzetének megfelelően Széchenyi Lajos Bécsben fényes szalont vezetett. 1835-ben Széchenyi itt mutatta be Liszt Ferencet, és alapozta meg a Széchenyi család Liszthez fűződő baráti kapcsolatát, amelyet testvére, István, és fia, Imre, tovább ápolt.

Lajos zongoramuzsikát, dalokat, kamarazenét és zenekari műveket komponált. Általunk ismert zeneszerzői tevékenysége túlnyomó részt Aloyzia von Clam-Gallas grófnővel kötött, első házasságának az idejére (1801-22) esett.

A „*10 Ländler*” und *1 Mazurka*” c. zongoradarabot 1812-ben komponálta. Az egybekomponált táncfüzér három részre tagolható, a zenei formát a hangnemi és motívikai kapcsolatok kötik össze. A zongoraszólamba több fúvós hangszer neve van bejegyezve, ez feltehetően további, későbbi feldolgozásra utal.

A *Deutscher mit Coda* c. zongoramű az akkoriban divatos táncjellegűt követi, amelynek legismertebb darabja Beethoven zongoraszonátájának (Op. 79) első tétele („*alla tedesca*”).

A három, kéziratban megőrzött, keltezés nélküli *Magyar tánc (Ungarische Tänze)* zenetörténeti szempontból különösen érdekes, mert azok a magyar táncstílus korai példái. Csermák Antal és Lavotta János műveivel rokon szerzemények. Stílusjegyeik alapján e táncok 1820-előtt keletkeztek.”

Batthyány Miklósné, sz. Széchényi Franciska (Fanny) (1783-1861), az első magyar zeneszerzőnő

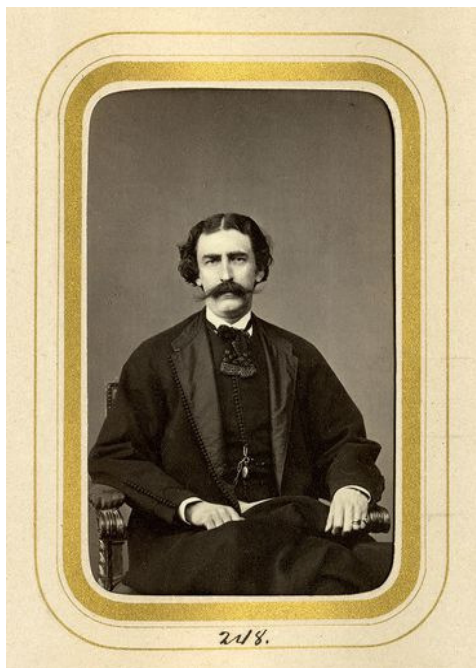

Franciska, Széchényi Ferenc legidősebb leánya, 1783-ban született, Bécsben, és 1861-ben hunyt el Pinkafőn ma: Pinkafeld (Ausztria). Batthyány Miklós grófhoz ment feleségül. Ferenc mélyen szeretett leánya zenélt, verset írt, és festett is. Az 1814-15. évi kongresszus alatt Franciska feltűnést keltett kiváló zongorajátékával. A pinkafői kastély kápolnájában, ahol orgonált, és a kórust vezette, rendszeresen elhangzottak Franciska saját szerzeményei. Franciska a X. Pius pápa által 1909-ben szentté avatott Klemens Maria Hofbauer – Hofbauer Szent Kelemen – Varsó és Bécs apostola (1751-1820) romantikus körének szellemi központja volt. Franciska a mindennapi életben megvalósította a Hofbauer kör eszméit. 1851-ben Grazból, a Páli Szent Vince által alapított irgalmas rendből nővéreket hívott Pinkafőre, majd egy leányiskolát és mellette kolostort alapított, kórházat, árvaházat és bölcsődét létesített.

Alapítványai finanszírozásának az érdekében gondoskodott javainak nyereséget hozó kezeléséről. Gondoskodott földjeinek öntözéséről, halastavakat létesített, juhokat és szarvasmarhákat tenyésztett, különböző fajtájú, nemesített gyümölcsfákat ültetett, papírgyárat, valamint szeszfőzdét alapított, szövő- és cséplőgépeket vásárolt. Amikor megözvegyült, 1854-ben novíciaként maga is belépett az általa alapított kolostorba, ahol 1860-ban fogadalmat tett, és életét az idősek és betegek ápolásának szentelte.

Széchényi Franciska zongoraműveket, dalokat, duettekét és vallásos műveket (liturgikus énekeket, számos négyszólamú kórusművet, egy német és egy latin misét) komponált, melyek mindegyike kéziratban maradt az utókorra. Nyomtatásban két egyházi dala ismert, ezek a (Pyrker László által összeállított) „*Orgonahangok*” (*Orgeltöne*) c. munkában jelentek meg.

„*Sechs Länder*” c. zongoradarabjának a keletkezéséről nem találtunk információt. Ez a miniatűr táncsorozat a zeneszerzőnő finom ízlését tükrözi, az előadáshoz szükséges igényes technika zongoratudásáról tanúskodik.”

Széchenyi Imre (Emerich) (1825-1898)

Imre, Lajos második, Françoise von Wurmbbrand-Stuppach grófnővel kötött házasságából származó idősebbik fia, 1825-ben Bécsben született, és 1898-ban Budapesten hunyt el.

Már 20 évesen a diplomácia szolgálatába állt, először Rómában, 1848-ban Stockholmban, 1850-51-ben Frankfurtban – ahol barátságot kötött a későbbi Bismarck kancellárral –, 1852-ben Brüsszelben és Párizsban, 1854 közepétől Szentpéterváron, ahol megismerkedett Johann Straußzal, és élete végéig barátságban maradt vele. 1860-ban nagykövet lett Nápolyban, 1878-ban Ausztria-Magyarország nagykövete Berlinben. Szolgálataiért Ferenc József császár aranygyapjas lovaggá ütötte, II. Vilmos császár pedig a legmagasabb porosz rendjelet, a Fekete Sast adományozta neki.

Diplomáciai szolgálatával párhuzamosan zenei karrierje is kialakult. Dalokat, táncokat, kamarazenét és zenekari műveket komponált. Utalunk műveinek már megjelent CD-felvételeire: [Forgotten Compositions, Hungaroton HCD32748](#), [Lieder MDG Audiomax 903 2019-6](#), [Complete Dances for Orchestra Naxos 8.573807](#).

1891- ben Széchenyi Imrétől Carl Paeznél, Berlinben három füzet jelent meg „**Walzer für das Pianoforte zu vier Händen**” (*Keringő zongorára, négy kézre*) címmel, amelyekből a jelen CD-re az első keringőt vettük fel. E darab Széchenyi Imre szerzeményeinek valamennyi jellemző jegyét megmutatja: a dallamgazdagságot, az eleganciát, a sokrétűséget és a humort.

*(Egy pillanatra megszakítom a „SZÉCHÉNYI, PIANO MUSIC FROM A HUNGARIAN DINASTY 1800-1920 c. albumhoz mellékelt információs füzet fordításának a közlését, mert érdekesebbnek tartom, ha Széchenyi Imréről a Széchenyi-család Németországban élő tagja, Széchenyi Kálmán, élőszóban nyilatkozik. Az alábbi interjú Széchenyi Kálmánnal Széchenyi Imrének egy korábban kiadott albumáról (**Forgotten Compositions**) készült:*

<https://www.youtube.com/watch?v=hBpeItxx3iQ>

E topikban Széchenyi Imréről még további, nevezetesen a 386.,387.,388.,389.,390., 391. sz. bejegyzések szólnak. Úgy tűnik, zeneszerzői minőségében Széchenyi Imre számít a dinasztia legjelentősebb tagjának.)

Széchenyi Ödön (Edmond) (1839-1922), a pasa, aki zenét szerez

Ödön, Széchenyi István és Crescentia von Seilern-Aspang grófnő fiatalabb fia, 1839-ben, Pozsonyban született, és 1922-ben, Konstantinápolyban hunyt el.

Ödön gyakran keltett életében feltűnést különös vállalkozásaival: 1862-ben kutyája társaságában, egy csónakban a Dunán Passauból Pestre evezett. Magyarországon megszervezte a tűzoltóságot, és Erkel Ferenc zeneszerzővel együtt 1864-ben Sakk-kört alapított. Ödön 1867-ben kifejezetten az adott célra tervezett, „Hableány” elnevezésű, dunai gőzhajójával vízi úton utazott Pestről a Párizsi Világkiállításra. Ezzel az útjával nagy figyelmet keltett. A „Hableány” a párizsi kiállításon aranyérmert nyert. 1874-ben Konstantinápolyba költözött, hogy Abdul Aziz szultán udvarában tűzoltóságot állítson fel, ami a lehető legrövidebb idő alatt sikerült is neki. E szigorúan katonai szabályok szerint szervezett tűzoltóságot a Hadügyminisztériumnak rendelték alá. E zászlóalj vezetője gróf Széchenyi pasa lett. 1896-97-ben Széchenyi Ödön kapcsolatban állt Herzl Tivadarral, aki egy cionista állam megalapításához a magas porta támogatását remélte. Herzl arra kérte Ödönt, hogy teremtsen kapcsolatot a szultánnal, ami azonban nem sikerült neki.

Széchenyi Ödöntől zongoraműveket és egy dalt ismerünk. A tűzoltózenekar számára komponált műveknek nyoma veszett.

A Cinfalván (Siegendorf, Burgenland) komponált, kéziratban megőrzött *Marien Polka* valószínűleg az első műve.

A *Viszontlátási örömhangok* c. keringő a zeneszerzés technikájában már határozott fejlődést mutat, „Felsővidéki Ödön” álnéven – *nemesi előnévén* – került kiadásra.

Az *Ez az élet gyöngyélet* c. darab egészen kiváló csárdás, amely úgy hangzik, mintha az ifjú Ödön időközben Mosonyi Mihálynál (1815-1870) vett volna zeneszerzés-órákat.

A többi darab a hajósélethez kapcsolódik, ami magyarországi intézményesítése érdekében kifejtett tevékenységére utal. A kedvelt *Hajósegyleti polka* két kiadásban is megjelent. A *Pull on! (Hajrá!) galopp*, a *Hableány polka* (amely az édesvízi utakon, gőzhajón, Pesttől Párizsig megtett, utazását idézi fel) ugyancsak invenciózus darabok. A *Regatta négyes* címe kétértelmű, a darab zenei szempontból egy hat tételből álló quadrille, azaz a *legdivatosabb báli társastánc, a francia négyes neve, de négypárevezős hajót is jelent*. E szerzemények mindegyike 1863 és 1868 között jelent meg.

1239

(Visszajelzést kaptam, hogy a Széchényi Kálmán gróf úrral készített interjú, azaz az 1237. sz. bejegyzésbe beillesztett link nem nyitható meg. Most ismét megkísérlem azt megfelelő technikával beilleszteni: [Interview Imre Széchényi 2015](#))

1240

Széchényi Gáborné sz. Szentgyörgyi Horváth Felícia (Félicie) (1838-1920)

Felícia, Széchényi Ferenc unokájának, Gábornak a felesége, 1838-ban, Pesten született és 1920-ban Hegyfalun hunyt el. Apja, Horváth Antal huszárezredes volt, anyja Orczy Paulina bárónő. Felícia 1873-ban, házasságkötése után 14 évvel adott életet Eugénia nevű leányának.

Felícia a „Herzblatt” (Szívecském), a „7 Uhr früh” (Reggel 7-kor) és a „Dorette” c. polkáját a *Musikdruckerei von Jos. Eberle* bécsi kiadónál publikálta. Az Eberle Kiadót 1873-ban alapították, és a céget kb. 1890 óta Waldheim Eberle jegyzi. E szerzemények tehát valószínűleg 1873 és 1890 között keletkeztek. Felícia e darabokat leánya megszületésének az évében vagy valamivel később komponálta, nyilvánvalóan az anyai boldogságtól lelkesülten. Az „Immer lustig” (Mindig vígan) 1914-ben jelent meg a „Max F. Aichwalder Musikalienhandlung und Verlag Wien” zeneműkereskedő és kiadó cégénél.

Felícia mindegyik táncjátéka kiválóan sikerült, dallamgazdag, életteli, hangulatos darab, ezért döntöttünk úgy, hogy a CD-t ezekkel indítjuk.

Széchenyi Andor (1865-1907)

Andor (András), Széchenyi Ödön Almay Irma bárónővel kötött, első házasságából származó fia. 1865-ben született Pesten, és 1902-ben hunyt el Nieder-Ollwitzban.

Minden bizonnyal forróvérű fiatalember volt. Andor ifjú éveiben négy pisztoly- és hét kardpárbajt élt túl. 1888 és 1890 között a déltengeri szigetekre utazik, majd 1891-től 1893-ig Szomáliába, később Oroszországon, Perzsián és Indián át Kínába. Úti beszámolóit az Osztrák Földrajzi Társaságnál jelentek meg. Andor kormányozható léghajókkal repülési kísérleteket is tett.

Táncokat komponált zongorára, 1889-ben jelent meg a „*J. Engelmann Wien*” kiadónál a „*Gedanken-Walzer*” („*Keringő gondolatok*”), az „*Ein Marsch mehr!*” (*Még egy induló!*) és a „*Tritsch-Tratsch-Polka*”.

Andor nemcsak a pisztollyal és a karddal bánt jól, hanem jó zongorista is volt. Az „*Ein Marsch mehr!*” (*Még egy induló!*) c. szerzemény témája az apja által komponált *Hableány* gyorspolka augmentált, lassított változata: a szerző a kíséret állandó lengőbasszusai által úgyszólván megakadályozta, hogy a pompózustól eltérő karakterrel lehessen előadni a darabot. Andor nyilvánvalóan nem volt az üres szavak barátja. *Tritsch-Tratsch-Polkája* leplezetlenül rokon a Szamárintulóval. A *Keringő gondolatok* iróniamentes, bensőséges vallomás.

Széchenyi Gyuláné sz. Haas von Teichen Gisa (1890-1945), az első nő, aki filmzenét szerzett

Gisa, Széchenyi Ferenc dédunokájának, a tengerésztiszt Gyulának a felesége, 1890-ben Bécsben született, és 1945-ben Bécsben hunyt el. Gisella bárónő a nagyiparos báró, Philipp Haas von Teichen leánya volt. A gyönyörű Gisa Haas von Teichen tehetséges komponista volt, és nagyon jól zongorázott. Mesélik, hogy hódolói egy hegytetőre felcipeltek egy zongorát, amelyen azután ő játszott.

Gisa zenét komponált apja *Abendsonne (Alkonyat)* c. melodramájához, amelyet először 1911. április 6-án a Bécsi Városi Színházban (Wiener Bürgertheater) Mária Terézia és Mária Jozefa főhercegnők, Mathilde von Sachsen hercegnő, Franz Salvator főherceg és a főnemesség számos képviselője előtt mutattak be, nagy sikerrel.

Az *Abendsonne* c. melodramát 1917-ben meg is filmesítették. A némafilmet zongorakísérettel mutatták be. A zene igen sikeres volt, a bécsi sajtó 1917-ben a film premierjéről a következőt írja: „Széchenyi-Haas grófné gyönyörű, szívből jövő zenével járult hozzá.”

Széchenyi Kálmán és Kassai István

Ezzel zárul a Széchenyi dinasztia zeneszerző tagjaitól származó zongoraművek ismertetője. Minél többet hallgatom az egyes darabokat, annál nagyobb örömet lelem bennük. Mindenkinek jó szívvel ajánlom figyelmébe ezt az értékes és ritka felvételt.

A CD megrendelhető a terjesztőnél (MEVex Kft. H-1047 Budapest, Fóti út 56.

Telefon: +3620 3394989, mespur@axelero.hu), vagy a nagyobb zeneműboltokban.